

Svensk sammanfattning (Summary in Swedish)

En position av mellanförskap? En analys av identitetskonstruktion bland kinyarwandatalande kongoleser

Kinyarwandatalande människors tillhörighet har länge ifrågasatts i Demokratiska republiken Kongo (DRK) och sedan början av Första Kongokriget 1996 har tilltagande fientlighet underblåst diskurser om säger att denna folkgrupp tillhör Rwanda snarare än DRK. Rwandas inblandning i olika konflikter (antingen som DRKs allierade eller som stöd till kinyarwandatalande rebellgrupper) har lett till misstänksamhet mot de kinyarwandatalande folket i DRK, vilket tar sig uttryck till exempel i att de utmålas som orsaken till konflikterna.

I DRK har konflikt, identitet och medborgarskap länge varit komplicerade frågor. I synnerhet har kinyarwandatalande kongoleser förknippats med flera av de konflikter som skett i DRK de senaste tjugo åren. I den här avhandlingen använder jag djupgående intervjuer för att utforska hur ”civila” kinyarwandatalande kongoleser konstruerar sin identitet inom ramen för de många motstridiga identitetsanspråken i östra DRK.

Studien påvisar att kinyarwandatalande kongoleser har mångfacetterade identiteter som är knutna till diskurser om såväl konflikter, diskriminering, exkludering och tillhörighet som ursprunglighet, säkerhet och flyktingstatus. Dessutom konstrueras diskursiva identitetsbetydelser alltid i förhållande till de olika sammanhang där de artikuleras. Det sätt på vilket kinyarwandatalande kongoleser konstruerar sina identiteter kan kopplas till ett givet diskursivt sammanhang, vilket betyder att kinyarwandatalande kongolesisk(a) identitet(er) skiljer sig beroende på sammanhanget, särskilt i förhållande till konfliktodynamiken i DRK.

Avhandlingen visar att uppfattningar som rör verkliga eller uppfattade anspråk från rebellgruppen M23 (Mouvement du 23 Mars) är skiftande och motstridiga, vilket delvis speglar uppdelningen mellan de gamla (Gihembe) och nya (Kigeme) flyktingläger där kinyarwandatalande kongoleser bor. Därutöver visar avhandlingen att de intervjuade kinyarwandatalande kongoleserna har upplevt förvirring kring M23 då många kinyarwandatalande soldater valde att vara kvar i den kongolesiska regeringsarmén och då vissa hade familjemedlemmar som slogs på olika sidor i konflikten.

Forskningsresultaten pekar således på en misstänksamhet hos många civila kinyarwandatalande kongoleser mot den kinyarwandatalande väpnade gruppen M23, som påstår sig vara de enda som slåss för den kinyarwandatalande befolkningens intressen. Dessutom visar studien att det finns stöd för ickemilitära lösningar på konflikten. Således bör civilas anspråk skiljas från de anspråk som den väpnade gruppen framför.

Avhandlingen avslöjar att kinyarwandatalande kongolesers tillhörighet i DRK, trots ett antal reformer av medborgarskapslagarna, har fortsatt att vara ifrågasatt. Kinyarwandatalande kongolesers identitet är flertydig, flytande och omtvistad. Studien

avslöjar också en ambivalens i förhållande till diskursen om ursprunglighet, så tillvida att kinyarwandalande kongolesers identitet kan formuleras på en mängd olika sätt och skiljer sig beroende på sammanhang. De uttrycker en stark tillhörighet till DRK, men även till Rwanda, baserat på identitetsmarkörer som språk och etnicitet. Avhandlingen visar att kinyarwandalande människor upplever en situation som kan kännetecknas av ”mellanförskap”. Den visar också hur kinyarwandalande kongolesers identifikation medför insikter om hur förhärskande diskurser (som till exempel diskurser om ursprunglighetsdiskursen) kan omformuleras för att omskapa en kinyarwandalande identitet.

Dessutom visar studien att upplevelser av diskriminering och exkludering genomsyrar den kinyarwandalande befolkningens identitetskonstruktion. Följaktligen kan artikuleringen av identitet baserad på uteslutning och diskriminering bidra till vidgad förståelse för identitetspolitik och konfliktodynamik i DRK.

Studien demonstrerar också att kinyarwandalande kongoleser har använder samma diskurs om ursprunglighet som har använts mot dem, liksom man har lånat en rad symboler från denna diskurs för att uttrycka sin tillhörighet till den kongolesiska nationsstaten. Som demonstreras ansluter sig många informanter till diskursen om ursprunglighet och uttrycker sin tillhörighet till DRK genom olika anknytningspunkter såsom mark, att man är född i DRK, att man har kongolesiska förfäder eller är släkt med traditionella auktoritetsfigurer, eller genom att hänvisa till koloniala gränser. Trots att informanterna fokuserar på flera punkter för att återopa sin status som tillhörande DRK, är det viktigt att påpeka att begreppet land upptar en särskilt framträdande plats. Ett vanligt uttryck av tillhörighet i intervjuerna var påståendet att ”vi är jordens söner”. Medan anspråken på ursprunglighet är bärande i intervjumaterialet argumenterar flera kinyarwandalande människor som deltog i studien också för sin tillhörighet till DRK utifrån en annan grund, nämligen rättsliga tillgångar. Dessa redogörelser tar en mer kritisk ställning till diskursen om ursprunglighet och hänvisar i stället till andra symboler för att stödja sitt påstående om tillhörighet till DRK.

Slutligen ger avhandlingen nya insikter som kan vara viktiga för försöken att bringa fred i Demokratiska Republiken Kongo. Med andra ord kan studien utgöra underlag för att ta fram en politik som tar hänsyn till specifika perspektiv från den kinyarwandalande minoritetsgruppen som har åsidosatts av politiker och väpnade grupper som påstår sig kämpa för den kinyarwandalande befolkningens rättigheter.